ACADEMIA ROMÂNĂ
SCOSAAR

Anexa nr.6

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

TITLUL

Ordine și haos in transformarea Monarhiei Habsburgice. Reforme, revoluții si mișcări revoluționare la centru și periferie: Insurecția poloneză din ianuarie 1863 și Transilvania

Domeniul de abilitare:

Istorie

Autor:

Lajos-Loránd MÁDLY

Prezenta teză de abilitare reprezintă o contribuție importantă a autorului atât la dezvoltarea subiectului științific abordat, cât și la prezentarea și dezvoltarea carierei sale științifice. Așa cum este explicat pe parcurs, obținerea abilitării este un pas important în carieră, bazat pe eforturile și realizările anterioare ale autorului. Alegerea subiectului științific, pe de altă parte, deschide o nouă perspectivă în cercetare, care este importantă atât pentru autor, cât și pentru istoriografia românească, deoarece este un subiect mai puțin cunoscut al istoriei moderne.

Scopul acestui document este de a prezenta realizările și obiectivele semnatarului până în prezent; este o revizuire a unei perioade îndelungate de activitate în domeniul cercetării, dar mai recent și în domeniul predării universitare. În această activitate, semnatul a încercat întotdeauna să includă surse noi în cercetare și să deschidă noi domenii tematice, astfel că în timp au apărut direcții importante. Punctul de plecare pentru această prezentare este teza de doctorat a autorului, susținută în anul 2008. Subiectul acestei teze este relația dintre sașii transilvăneni și autoritățile habsburgice austriece în timpul neoabsolutismului. Neoabsolutismul în sine, ca epocă istorică, este unul dintre cele mai importante domenii de cercetare pentru autor și este, de asemenea, un subiect tratat foarte puțin în istoriografia românească și în general, deși este o perioadă bine definită de 10 ani, în care au avut loc multe schimbări și au fost căutate soluții la multiplele probleme ale Monarhiei habsburgice. Odată cu prezentarea neo-absolutismului ca unul dintre cele mai importante subiecte de cercetare, sunt prezentate și alte direcții de cercetare ale autorului, care au fost urmate de-a lungul anilor în cadrul unei activități de cercetare științifică din care au reieșit mai multe publicații.

Este vorba despre relațiile dintre centru și periferie, care este și una dintre direcțiile științifice urmărite în domeniul tezei de doctorat, precum și despre alte subiecte. Bazându-se pe materiale de arhivă nepublicate, teza de doctorat însăși urmărește dezvoltarea complexă a drepturilor politice colective ale sașilor transilvăneni în timpul reformelor neoabsolutiste. Aici se acordă o atenție specială eforturilor de menținere a vechilor privilegii în contextul unei politici largi de modernizare, deși privilegiile erau bazate pe dreptul feudal, precum și rolului instituțiilor importante pentru exercitarea acestor drepturi, precum Universitatea Națională sau Biserica Evanghelică.

În dezvoltarea naturală a domeniilor științifice urmărite de-a lungul timpului, celelalte subiecte abordate în anii de după doctorat sunt prezentate în capitole succesive. În cursul acestor demersuri de cercetare au fost urmărite diverse aspecte ale neoabsolutismului ca temă

fundamentală, precum dezvoltarea instituțiilor specifice, aspecte ale istoriei constituționale, reforma reorganizării administrative și juridice a Marelui principat al Transilvaniei, care este luată în considerare în interacțiunea dintre centru și periferie.

În ordinea cronologică, eforturile științifice ale autorului au fost dedicate mai târziu perioadei de tranziție dintre sistemul absolutist, care în cele din urmă a eșuat, și perioada experimentelor liberale sub ministrul de stat Anton Schmerling. Acest subiect major continuă să fie urmărit și astăzi, iar cercetarea în acest domeniu este împărțită în mai multe capitole. Pe de o parte, este vorba de evenimentul central al acestor ani în Transilvania, și anume convocarea Dietei provinciale și alegerea de deputați în Senatul imperial din Viena. Aspecte ale mișcărilor naționale, funcționarea instituțiilor sunt de asemenea examinate aici. Acum încep eforturile în direcția studiului istoriei dreptului, care la rândul său reprezintă un capitol foarte puțin cercetat, mai ales pentru Transilvania ca provincie habsburgică. Rolul Dietei, introducerea noilor instituții și disputele privind păstrarea Codurilor de legi austriece, dar și lipsurile și inadecvările efectului unui sistem în schimbare sunt aspecte abordate într-o carte recent publicată de către subsemnat. Un alt subiect direct legat de această lucrare prezentată aici este revolta din Polonia din ianuarie 1863 și rolul autorităților în gestionarea efectelor acesteia, în special al poliției secrete.

În descrierea activității subsemnatului sunt descrise și mai multe componente, cum ar fi rolul proiectelor de cercetare și al stagiilor de cercetare, în special în arhivele străine. Un nou domeniu de activitate este predarea la universitate, unde autorul organizează de mai mulți ani cursuri și seminarii în limba germană în cadrul mai multor materii, cum ar fi istoria integrării europene sau istoria economiei mondiale. În plus, este prezentată și implicarea autorului în domeniul studiilor doctorale, ca membru al diferitelor comisii de îndrumare la nivelul Institutului de Istorie și, mai important, ca membru al mai multor comisii de susținere, în principal la Universitatea Babeș-Bolyai; aici este cel mai adesea vorba despre teze de doctorat în limbile germană și maghiară.

În plus, subsemnatul a participat la mai multe emisiuni radio și televiziune, a co-organizat numeroase emisiuni radio timp de mai mulți ani și a fost invitat la diverse evenimente media. Participarea sa la câteva zeci de conferințe, atât pe plan intern, cât și în străinătate, este de asemenea evidențiată, oferind oportunitatea de a comunica stadiul cercetării în domeniile menționate mai sus. Opera autorului a fost întotdeauna apreciată pozitiv și, în ultimii ani, a primit și premii academice.

Dintre noile domenii de cercetare explorate, aici este evidențiat și tratat în detaliu un subiect foarte interesant și complex. Este vorba despre receptarea revoltei poloneze din ianuarie 1863 în Transilvania. Privite din această provincie periferică, chiar dacă au fost evenimente care au avut loc departe, acestea și efectele lor au fost percepute puternic aici. În introducere sunt prezentate cele mai importante caracteristici ale transformărilor din anii 1860. Chiar și acum, ca și în neo-absolutismul anterior, o serie de reforme în toate domeniile a adus mai multe schimbări. Interesul istoricilor pentru această perioadă, pentru cele mai diverse aspecte ale ei, de la activitățile Senatului imperial la rolul poliției secrete și, desigur, percepția evenimentelor din Polonia, sunt de asemenea examinate aici pe baza literaturii mai vechi și mai recente. Schimbarea din Transilvania este prezentată într-un context larg, în care situația este descrisă prin împărțirile Poloniei care au avut loc de-a lungul timpului; Galiția a jucat un rol important aici ca provincie habsburgică, unde condițiile au căpătat treptat trăsături asemănătoare unei mișcări revoluționare, exact așa cum aceasta avea deja loc de cealaltă parte a granitei, în Imperiul Rus. Poziționarea politicii externe a statului austriac a fost foarte delicată în acest context, motiv pentru care aparența politicii externe a fost și ea una ezitantă și a fost mereu prinsă între sprijinul din Europa de Vest pentru Revoluția Poloneză și reținerea specifică unei mari puteri care a încorporat teritorii ale Poloniei după împărțire. Situația devenea și mai complicată, deoarece Imperiul se afla într-o situație complexă atât financiar, cât și politic la acea vreme. Aceste elemente sunt tratate și pe baza materialelor de arhivă și a altor surse relevante. Un capitol important examinează fenomenul refugiaților și posibililor agenți ai revoluției, care au fost monitorizați de autorități și au apărut și în Transilvania. Și aici, dar desigur nu la fel de mult ca în Galiția, mai ales unii tineri vorbitori de maghiară au încercat să ajungă în Polonia și să lupte în revolta de acolo; au existat chiar campanii de mobilizare desfășurate în clandestinitate, în multe cazuri legate de mișcarea revoluționară italiană coordonată de Garibaldi, care avea legături puternice atât cu partidele naționale sau revoluționare maghiare, cât și cu cele poloneze. Aceste mișcări sunt foarte interesante și se bazează și pe mișcarea politică din Ungaria și s-au dovedit a fi în cele din urmă mult mai inofensive decât au evaluat autoritățile la acea vreme.

Mai mult, firul cercetării este prezentat prin prezentarea peisajului presei vremii, care constituie piesa centrală a acestei realizări științifice, sau cel puțin una dintre cele mai importante componente ale sale. Totuși, în acea vreme cenzura presei era încă prezentă, iar redacțiile nu se puteau exprima complet liber; severitatea cenzurii era evidentă în special în domeniul contribuțiilor

referitoare la politica internă, iar aici sunt prezentate câteva cazuri. Această situație a creat o anumită libertate pentru problemele de politică externă, care a fost apoi exploatată efectiv de unele ziare. Aici este descrisă de asemenea geneza și dezvoltarea celor mai importante ziare din Transilvania; acestea apăreau în limbile română, germană și maghiară și reprezentau mai multe direcții, caracterizate de obicei de atitudinea redactorilor-șefi. Aceste personalități sunt de asemenea abordate aici, deoarece multe dintre ele au fost active și în politică, cultură sau ca antreprenori. Ca de obicei, „Gazeta Transilvaniei" descrie începutul revoltei și oferă multe informații despre bătălii, precum și despre represiunea rusă. Mai presus de toate, reprezentarea acestor represiuni a dezvăluit o imagine a acțiunilor brutale ale forțelor armate ruse, care a avut un impact asupra întregii Europe și a modelat pentru mult timp percepțiile asupra Imperiului țarist. Mai mult, sunt descrise și eforturile diplomatice cuprinzătoare ale puterilor europene; acestea aveau ca scop evitarea unui război european și reglementarea drepturilor polonezilor printr-un Congres European. Prezentarea pe coloanele ziarului „Kronstädter Zeitung" este la fel de factuală, aici regăsim descrieri complexe, dar și unele analize ale situației din Polonia și ale percepției europene. Mai presus de toate, redactorii acestui ziar arată un interes puternic pentru negocierile diplomatice, dar și aici găsim numeroase descrieri ale bătăliilor și distrugerilor. Descrierea evenimentelor din Polonia într-un ziar mai mic și de scurtă durată, precum „Erdélyi Posta", care a încercat să relateze atât luptele, cât și diplomația, este de asemenea analizată aici. „Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten" a fost unul dintre cele mai importante organe de presă ale vremii în Transilvania, iar în articolele acestuia se pot găsi descrieri mai complexe, începând de la izbucnirea și apoi decursul revoltei, până la diplomație și rolul lui Napoleon al III-lea. Se acordă o atenție specială condițiilor interne ale Imperiului țarist și, de asemenea, acțiunilor brutale ale armatei, care au fost criticate peste tot în Europa, cu toate că acest ziar a reprezentat o direcție mai legalistă.

Portretizările din presa maghiară sunt destul de diferite, ceea ce, desigur, este un efect al preluării mai multor articole din presa din Ungaria, unde exista într-adevăr o simpatie vie pentru mișcarea poloneză. Această simpatie se regăsește și în ziarele de limbă maghiară din Transilvania, iar aici au fost publicate și mai multe editoriale, care adesea subliniază asemănarea cauzei poloneze cu Revoluția maghiară din 1848-49 și mișcarea politică ulterioară, sau aduc un omagiu personalităților Revoluției Poloneze. Și aici descrierile deja clasice ale bătăliilor, ale represiunii, dar și contextul istoric și inițiativele diplomatice joacă un rol important. Atât „Korunk", cât și

„Kolozsvári Közlöny" reprezintă o linie similară și au fost conduse de figuri importante din presă și viața publică. Elemente de drept internațional sunt incluse de mai multe ori, analizele societății poloneze din diferitele țări divizionare sunt adesea prezentate prin comparații cu condițiile din provinciile locuite de maghiari, sau rolul lui Napoleon și al altor personalități importante sunt de asemenea prezentate în editoriale. „Telegraful Român" din Sibiu a fost un alt ziar important în limba română, care oferă de asemenea perspective destul de interesante și complexe, uneori într-un mod ce amintește oarecum de presa de limbă maghiară din Transilvania. Și aici problemele refugiaților, luptele, acțiunea diplomației joacă un rol important, iar o mare atenție este pusă pe o analiză fină a echilibrului european dintre state. Imaginea receptării revoltei poloneze în Transilvania, creată prin analizarea presei, ne arată astfel conexiuni și idei complexe care făceau parte din sfera percepției publice la acea vreme.

Pentru completitudinea acestei prezentări axate pe realizările științifice ale subsemnatului, se inserează și un plan de carieră, legat de obiectivele urmărite prin procesul de abilitare; acesta se bazează în principal pe continuarea direcțiilor de cercetare urmate până acum și pe includerea prioritară a materialelor de arhivă nepublicate. Sunt preconizate continuarea subiectelor cuprinzătoare anterioare, precum evoluțiile perioadei liberale și istoria dreptului, precum și studiul mișcărilor naționale. Unele publicații mai cuprinzătoare, precum cercetarea fenomenului falsificării de bani din anii 1860, sunt de asemenea parte a acestor planuri de dezvoltare. În domeniul predării, activitatea la Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor precum și la cea de Studii Europene va continua și este preconizată extinderea paletei cursurilor organizate, dincolo de subiectele urmate până acum, precum istoria economică mondială, istoria integrării europene sau istoria Europei de Sud-Est în structura globală. Sunt menționate de asemenea și activitățile planificate și expectate în domeniul studiilor doctorale, precum punerea în valoare a competențelor și colaborărilor personale, dar și perspectivele coordonării unor proiecte de cercetare cuprinzătoare în viitor care necesită abilitare.